

СУТНІСТЬ І РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕГУЛЮВАННІ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних засад, аналізу становлення та особливостям використання державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки. Висвітлено особливості міжнародного досвіду використання проектів державно-приватного та публічно-приватного партнерства. Запропоновані напрями активізації державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки.

Статья посвящена исследованию теоретических основ, анализу формирования и особенностям использования государственно-частного партнерства в аграрном секторе экономики. Исследованы особенности международного опыта использования проектов государственно-частного и публично-частного партнерства. Предложены направления активизации государственно-частного партнерства в аграрном секторе экономики.

The article is devoted to the study of the theoretical foundations, analysis of the formation and characteristics the use of public-private partnerships in the agricultural sector. The features of international experience in the use of public-private and public-private partnerships. The directions of enhancing public-private partnerships in the agricultural sector.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, державне управління, інфраструктура аграрного ринку, аграрний сектор.

Дослідження практики господарювання економічно розвинених країн й країн, що розвиваються, свідчить про зростання різних форм партнерства держави та приватного бізнесу. У західній практиці така взаємодія держави та приватного бізнесу отримала назву Public-Private Partnership (PPP), тобто державно-приватного партнерства (ДПП). Державно-приватне партнерство є ефективним інструментом економічного розвитку аграрної сфери, засобом залучення коштів у проекти, де держава намагається співпрацювати з інвесторами.

Перспективам та проблемам партнерства держави і приватного сектора приділяли увагу такі вчені, як В.Варнавський, О.Головінов, Б.Данілішин, С.Данасарова, Б.Дезілець, А.Денисенко, В.Дудін, Є.Ковешнікова, В.Ребок, Е.Уайт, О.Маслюківська, В.Михеев, Н.Муцинська, О.Полякова, Ю.Шевчук та ін. Вчені зосереджують увагу на тлумаченні терміна «державно/публічно-приватне партнерство», розкритті сутності, ознак і визначенні основних складових механізму взаємодії держави та приватного партнера.

Таким чином, на сьогодні склалися всі передумови для ефективного використання інструментів державно-приватного партнерства в аграрній сфері. Але теоретичні і прикладні проблеми формування та забезпечення механізмів державно-приватного партнерства, визначення особливостей, інвестиційного забезпечення і розвитку державно-приватного партнерства в аграрній сфері потребують подальших досліджень.

Метою даної статті є дослідження теоретичних і прикладних засад, визначення закономірностей та особливостей розвитку державно-приватного партнерства стосовно аграрного сектора на основі вивчення досвіду європейських країн щодо ефективної державно-приватної взаємодії, а також розробка практичних рекомендацій щодо активізації державно-приватного партнерства в аграрному секторі країни.

Державно-приватне партнерство (публічно-приватне партнерство) – це система відносин між органом публічної влади (управління) та приватною організацією, у яких приватній організації надається більша роль у плануванні, фінансуванні та реалізації певної послуги для населення, аніж при використанні традиційних процедур співпраці (наприклад, тендеру), і менше, аніж при використанні механізму приватизації [2, с.34]. При цьому захист державних і комунальних інтересів гарантується через інституційні основи, положення нормативних актів та укладених договорів.

В англо-саксонських країнах, на території Європейського Союзу ця система визначається як публічно-приватне партнерство (Public-Private Partnership), що є інструментом надання публічних послуг. В Україні частіше використовується термін «державно-приватні партнерства» [2, с.45].

Організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі визначені Законом України №2404-VI «Про державно-приватне партнерство» [4], а також схваленою 14.09.13 Концепцію розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) на 2013-2018 рр. Важливими положеннями є встановлення національного режиму інвестиційної та іншої господарської діяльності для іноземних приватних партнерів, визначення приватного партнера на конкурсних засадах, встановлення порядку використання земельних ділянок для здійснення державно-приватного партнерства.

Державно-приватне партнерство створено з метою розвитку механізмів взаємодії господарських відносин між державною владою і приватним сектором з метою розробки, планування, фінансування, будівництва й експлуатації об'єктів інфраструктури. У науковій літературі існує багато визначень державно-приватного партнерства, які розглядають різні сторони даного явища (табл. 1).

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що публічно-приватне партнерство у світі широко застосовується у різних секторах економіки та для розвитку інфраструктури, у сільському господарстві особливо це стосується проектів, які приносять користь фермерам, а також для реалізації науково-дослідної діяльності і впровадження інновацій на підприємствах аграрної галузі, які є необхідними для забезпечення продовольчої та харчової безпеки країни і які фермери самостійно не здатні фінансувати.

Особливостями механізмів забезпечення державно-приватного партнерства в європейських країнах є: довготривалість відносин між органами державної влади, місцевого самоврядування і приватними партнерами; збереження державної та комунальної форми власності на об'єкти з упровадженням механізмів управління інфраструктурою приватними партнерами; відкритість і прозорість діяльності органів державної та місцевої влади щодо визначення приватних партнерів; забезпечення надання якісних і здешевлених послуг як показник результативності й ефективності державно-приватного партнерства; поєднання ресурсів фінансово-кредитних установ під гарантії органів державної та місцевої влади; розподіл ризиків, визначення зобов'язань та відповідальності в договорі державно-приватного партнерства; захист інтересів та задоволення

потреб громади, контроль за якістю надання послуг приватними партнерами, обговорення та моніторинг проектів за участю громадських організацій.

Таблиця 1

Тлумачення поняття «державно-приватне партнерство»

Автор, джерело	Дефініція
Войнатовська М.А. [3]	Державно-приватне партнерство – це об'єднання матеріальних і нематеріальних ресурсів суспільства (держави або місцевого самоврядування) і приватного сектора на довготривалій і взаємовигідній основі для створення громадських благ (благоустрій і розвиток територій, розвиток інженерної і соціальної інфраструктури) або надання суспільних послуг (в галузі освіти, охорони здоров'я соціального захисту і т. д.)
Варнавський В.Г. [1]	Державно-приватне партнерство – це стратегічний, інституціональний і організаційний альянс між державою і бізнесом з метою реалізації суспільно значущих проектів у широкому спектрі сфер діяльності: від базових галузей промисловості і НДДКР до надання суспільних послуг.
Іванов І.Л. [5]	До державно-приватного партнерства відносять найрізноманітніші форми взаємодії держави і приватного сектора. Але найчастіше термін використовують стосовно проектів у сфері інфраструктури, яка ближче до державного сектора, де за приватною ініціативою, з урахуванням зустрічної ініціативи і підтримки держави будується, створюється, реконструюється або експлуатується якийсь об'єкт або сукупність об'єктів інфраструктури.
Яковлев А.А. [5]	Державно-приватне партнерство – це структура, що акумулює з певними пропорціями і з певною метою державні і приватні гроші. Ця структура і виконує проект приватно-державного партнерства.
Грищенко С. [7]	Публічно-приватне партнерство – інститут співрегулювання громадського розвитку, заснований на забезпеченій нормами права системі взаємовигідних стосунків органів влади і бізнесу, спрямованих на досягнення синергетичного ефекту від узгодження інтересів, координації зусиль і консолідації ресурсів його сторін при реалізації суспільно-значущих проектів.
	Державно-приватне партнерство – система співробітництва приватного сектора, підприємств і організацій бізнесу з державними установами, а також регіональних корпорацій з державними підприємствами, установами, спрямованого на досягнення загальних економічних цілей, на вирішення актуальних соціально-економічних завдань.
Полякова О.М. [8]	Державно-приватне партнерство характеризується як суспільний інститут, що включає в себе сукупність формальних і неформальних правил, у рамках яких з метою задоволення потреб суспільства здійснюється спільна діяльність державних органів влади і приватного сектора.

Щоб прогнати населення світу, що в 2050 р. перевищить 9 мільярдів осіб, потрібно збільшити рівень сільськогосподарського виробництва на 70% протягом цього ж періоду [12]. Тому лідерами країн Великої двадцятки (G20) було визначено нарощування рівня інвестицій в сільське господарство, зокрема у найбідніших країнах, і заохочування об'єднань зусиль державного і приватного капіталу. Практика впровадження державно-приватного партнерства в аграрній сфері в Україні знаходиться на досить ранній стадії становлення. В Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року зазначено, що напрямом регуляторної політики в аграрному секторі визначено формування ефективної регуляторної системи на засадах державно-приватного партнерства, впровадження ризик-орієнтованого підходу при здійсненні державного контролю [11].

Взаємодія влади і бізнесу сьогодні гальмується через наявність бар'єрів правового, інституційного та фінансово-економічного характеру, а саме: недостатнє нормативне й інституційне забезпечення; нестача ресурсів, зокрема бюджетних, в органів місцевого самоуправління, для участі у спільних проектах з організаціями приватного сектора; мінливі умови для ведення підприємницької діяльності; нестача стандартних, простих і прозорих процедур проведення конкурсу для проектів ДПП, а також визначення пріоритетних сфер для їх реалізації; незавершеність процесу оформлення власності на землю і їх розмежування; нестабільне законодавство щодо залучення прямих іноземних інвестицій; відсутність потенціалу для малого та середнього бізнесу брати участь у проектах ДПП [2, с.98].

У сьогоденних умовах господарювання аграрні підприємства України відчують гостру потребу в сучасній техніці та технологіях, інноваціях, що впливає на продуктивність, розвиток інфраструктури аграрного ринку, послугах дорадництва, ринках збуту продукції.

На думку П.Саблука, ринкова інфраструктура АПК – це система підприємств, організацій, закладів виробничої та невиробничої сфер, які покликані обслуговувати товаровиробників, створювати умови для своєчасного і безперервного нарощування обсягів пропозиції продукції на ринку. Вона представлена підприємствами й організаціями, які виконують такі функції: оптової торгівлі, транспортування, зберігання, комунікаційного зв'язку, стандартизації, сертифікації, цінового моніторингу, інформаційної служби [9, с.69].

Можна визначити, що складовими елементами інфраструктури аграрного ринку є наступні види діяльності та окремі учасники ринку: оптова і роздрібна торгівля, біржі, збутові кооперативи, виставки і ярмарки, торгові дома, інформаційно-аналітичні агенції, системи транспортування і зберігання аграрної продукції та ін. Також слід відносити до складових елементів інфраструктури аграрного ринку його державне регулювання [10, с. 564-565]. Це пояснюється тим, що державне регулювання відповідає багатьом критеріям інфраструктури і може призводити до погіршення або покращення виконання аграрним ринком своїх функцій, створюючи умови і надаючи відповідні послуги учасникам ринку.

Слід зазначити, що в Україні вже здійснюється реалізація проектів в даному напрямі. Зокрема, підписано Меморандум про співробітництво між Аграрним союзом України і Державною продовольчо-зерною корпорацією України, що є прикладом державно-приватного партнерства [6]. Якщо сільгоспвиробники об'єднуються в кооперативи, то посередницькі структури стануть їм не потрібні. Кооперативи вироблятимуть і самостійно реалізовуватимуть свою продукцію. Зернова корпорація планує проводити форвардні закупівлі зерна майбутнього урожаю. Уклавши угоди, товаровиробники отримують кошти, потрібні для придбання ресурсів й проведення весняно-польових робіт. Державна продовольчо-зернова корпорація будуватиме елеватори на умовах державно-приватного партнерства. Коли зерносховища будуть зведені, їх частина буде акціонуватися за участі товаровиробників. Це їх згуртує навколо елеваторів і, водночас, як акціонери об'єднання, вони зможуть формувати ціни на послуги цих структур. Тобто держава разом із сільгоспвиробниками будує спільну інфраструктуру аграрного ринку.

Отже, розбудова інфраструктури аграрного ринку на державному рівні дозволить створити стабільні умови для забезпечення аграрних підприємств виробничими ресурсами та реалізації виробленої продукції, що є основою підвищення ефективності і конкурентоспроможності аграрного сектора економіки. Саме в цьому напрямі державно-приватне партнерство є актуальним з позиції залучення інвесторів – приватних партнерів.

Отже, для забезпечення впровадження механізмів державно-приватного партнерства в практику формування і розробки проектів в аграрній сфері

зокрема, а також для розбудови і розвитку інфраструктури аграрного ринку необхідно використовувати зарубіжний досвід функціонування державно-приватного партнерства. Основними перевагами в розбудові інфраструктури аграрного сектору на принципах ДПП є залучення бюджетних коштів для здійснення проектів, об'єднання зусиль, ресурсів, сучасних методів менеджменту, розподіл ризиків між державним і приватним секторами економіки, розширення можливостей для отримання кредитів, виконання договорів на умовах партнерства.

На підставі аналізу практики застосування та підтримки державно-приватного партнерства в розвинених країнах можна стверджувати, що однією з можливостей підвищення ефективності в аграрному секторі економіки є застосування публічно-приватного партнерства. Сукупність видів, форм і сфер застосування державно-приватного партнерства – від створення і розвитку інфраструктури до розробки і адаптації перспективних технологій – свідчать про те, що його впровадження в аграрному секторі є нагальною потребою.

На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі напрями розвитку державно-приватного партнерства в аграрній сфері:

1. Удосконалення законодавчої бази й розширення практики застосування державно-приватного партнерства в аграрному секторі.
2. Розробка єдиної концепції розвитку державно-приватного партнерства на середньо- та довгострокову перспективу.
3. Формування «центрів компетенцій» – організаційних структур з ініціювання й управління проектами державно-приватного партнерства.
4. Проведення інформаційної й освітньої роботи, дорадництва в рамках просування державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел:

1. Варнавский В.Г. Партнерство государства и частного сектора: теория и практика /В.Г. Варнавский // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №7. – С. 28-37.
2. Винницький Б. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Б. Винницький, М. Лендъел, Б.Онищук., П. Сегварі. – К.: «К.І.С.», 2008. – 146 с.
3. Войнатовская М.А. Институт частно-государственного партнерства на транспорте /М.А. Войнатовская // Транспортное право. – 2006. – №1. – С. 4-7.
4. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 №2404-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>
5. Национальный доклад «Риски бизнеса в частно-государственном партнерстве» // . – М.: Ассоциация менеджеров, 2007. – 116 с.
6. Новіков Г. Кооперативи дозволять економічно вижити господарствам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrokraina.com.ua>
7. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу /С. Грищенко – К., ФОП Москаленко О.М., 2011. – 140 с.
8. Полякова О.М. Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми становлення //Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 87. – К.: Техніка, 2009. – С. 317-322.
9. Саблук П.Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: Практичний посібник / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 556 с.
10. Старіков О. Ю. Суть і складові елементи інфраструктури аграрного ринку через призму його функцій // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць: спец. вип. Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України. – К. КНЕУ, 2009. – С. 559–567.
11. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>
12. How to Feed the World in 2050 [Electronic resource] / FAO High-level Ex-pert Forum, Rome, 9-13 October, 2009. – Mode of access: <http://www.fao.org/wsfs/forum2050/wsfs-forum/en>